20
2

Philatelica

Philatelica 2020/2

Tartalom:

Dr. Homonnay Géza: Magyarország legritkább bélyegei 1.

Szücs Károly: A magyar illetékbélyegek ritkaságai 19.

Dr. Nagy Ferenc: Az 1945-ös kisegítő bélyegek érdekességei 29.

Hírek 36.

Szerkesztő: Szücs Károly, a Mafitt titkára
Az angol verziót fordította: Kőhalmi Csaba

Tanácsadás és lektorálás: Mervyn Benford, a Hungarian Philatelic Society in Great Britain tagja
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke

MAGYARORSZÁG LEGRITKÁBB BÉLYEGEI

DR. HOMONNAY GÉZA (BUDAPEST)

A gyűjtő fantáziáját mindig a ritkaság vonzza legjobban. Nem kivételek ez alól a bélyeggyűjtők sem…

Sok ismert magyar ritkaság van, de csokorba összegyűjtve még sehol sem láttam őket, ezért azt gondoltam, hogy érdekes lehet az összegyűjtésük. Nyilván minden ilyen lista szubjektív, meg nincs is elég adat ahhoz, hogy egészen pontosat lehessen készíteni, de azért az elmúlt 25 évben már az Internet révén olyan jelentős mennyiségű adatra látunk rá, hogy nagyságrendi hibák nem valószínűek.

A szerző szívesen lát mindenféle adatot, megjegyzést, esetleges korrekciót, hátha „közadakozásból" még pontosabb vagy jobb listát lehet összeállítani. Lehet vitatkozni azon is, hogy az OPM újságbélyegek ide valók-e, hogy a Határőrvidéki 2 kr-os, vagy akár az 1 kr-os hírlapilletékbélyeg, próbanyomat lévén, ide való-e, de összességében ez a 20 + 1 tétel biztosan a nagy ritkaságok közé tartozik.

Az egyes tételek leírása és képe mellett 4 különböző katalógus értékeit is megadjuk ott, ahol a katalógusok árazzák az adott tételeket. Az 1986-ban megjelent Magyar Bélyegek Kézikönyve (alias Feketekönyv) egyértelműen a legmélyebb rálátással bír a létező anyagra, bár az azóta eltelt 35 év némileg ezen is változtatott. A Feketekönyv nem árat, hanem pontokat ad meg, így kivédi az inflációt, 2020-ban talán mondhatjuk, hogy 1 pont 100 Ft vagy ¼ Euro. Jó böngészést kívánunk!

A tételeket időrendi sorrendben ismertetjük, tehát nem ritkasági vagy értéksorrendben. Legritkább magyar bélyegnek jelenleg az 1889-es Feketeszámú 8 kr-os bélyeg értékszám nélküli példánya tekinthető, melyből 1, esetleg 2 példány ismert, legértékesebb pedig egyértelműen az 1867-es piros 3 kr-os bélyeg.

1.ábra Az 1868-ban kiadni tervezett Határőrvidéki hírlapilletékbélyegek használatlan példányai. Mint a cikkből ki fog derülni, mindkettő próbanyomat, forgalomba nem kerültek. A Bergamini-gyűjtemény díszei (nagyítás).

1. SÁRGA „MERKÚR" HÍRLAPBÉLYEG 1851

Ismert példányok száma: 45-50 (magyar bélyegzéssel).

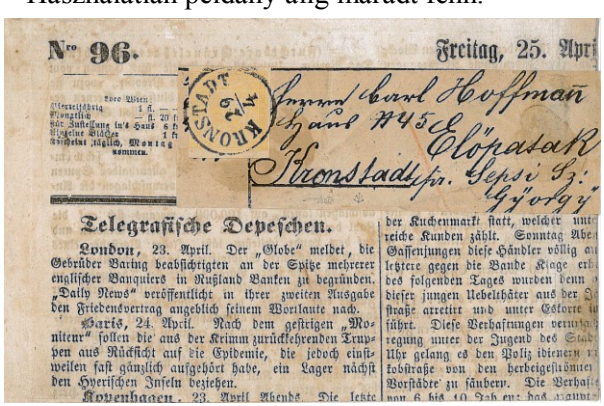
Az OPM (Osztrák Posta Magyarországon, 1850. június 1 – 1867. április 30) időszak legritkább postabélyegei az első sorozathoz tartozó, 1851-

ben kiadott ún. Merkúr-fejes hírlapbélyegek nagyobb címletei. (A korai hírlapilleték-bélyegek is nagyon ritkák, de kevésbé értékesek.)

Mivel az OPM korszakban megjelent osztrák bélyegek használatlanul nem tartoznak a magyar gyűjteményekbe, a legritkább, cinóbervörös hírlapbélyeg, melyből összesen 300 ívet nyomtak, de Magyarországon nem került forgalomba, nem magyar, hanem osztrák ritkaság.

Az egyszerre 10 újság küldésének bérmentesítésére kiadott, eredetileg 6 kr névértékű sárga hírlapbélyeg sem nagyon volt forgalomban egészen addig, amíg a készlet csökkentése céljából 1856-ban le nem értékelték 0,6 kr-ra, azaz 1 újság díjára és ebben a formában, kis mennyiségben Magyarországon is használatba került. (Egy példányt ismerünk az eredeti névértéken történő felhasználással.)

Használatlan példány alig maradt fenn.

Nro 96. Freitag, 25. Apri

Telegrafische Depeschen.

London, 23. April. Der „Globe" meldet, die Gebrüder Baring beabsichtigten an der Spitze mehrerer englischer Banquiers in Rußland Banken zu begründen. „Daily News" veröffentlicht in ihrer zweiten Ausgabe den Friedensvertrag angeblich seinem Wortlaute nach.

Paris, 24. April. Nach dem gestrigen „Moniteur" sollen die aus der Krimm zurückkehrenden Truppen aus Rücksicht auf die Epidemie, die jedoch einstweilen fast gänzlich aufgehört habe, ein Lager nächst den Hyerischen Inseln beziehen.

2. ábra. Sárga Merkúr Kronstadt (Brassó) bélyegzővel, a Wiener Telegraf című újság 1856. április 25-i számának egy nagy darabján.

A bélyeget Bécsben ragasztották a címszalagra, de a szabályok szerint a célállomáson kellett érvényteleníteni – így magyarnak tartjuk, szerintem helytelenül (gondolat-kísérlet: ha a levél Párizsból jött volna, francia bélyeggel, akkor azt is magyarnak tartanánk???)

MK (Magyar bélyegek katalógusa): használtan 1.000.000 újságcímszalagon 3.000.000

Feketekönyv: használtan E9-E10 (=40.000 pt) újságcímszalagon R1 (=80.000 pt)

2. RÓZSASZÍN „MERKÚR" HÍRLAPBÉLYEG 1851

Ismert példányok száma: 15-20 (magyar bélyegzéssel)

A Merkur-fejes hírlapbélyegek nagyobb címletei, mint azt már a sárga bélyegnél is említettük, komoly ritkaságok. Magyar vonatkozásban közülük is a legritkább az ún. "rózsaszín Merkúr", melyet eredetileg 50 együtt küldött újság bérmentesítésére szánt az osztrák posta, azaz a névértéke 30 krajcár volt, bár ez nem lett feltüntetve a bélyegen. Mikor a bélyegek nagyon nem fogytak, a névérték hiánya kapóra jött a Postának, mert így 1852 végén leértékelhette a bélyeget 0,6 krajcárra, azaz egy újság bérmentesítési díjára.

Ebben a formában aztán kis mennyiségben Magyarországon is forgalomba került (egész pontosan, hiszen ezeket a bélyegeket a célállomáson érvénytelenítették, rajta volt magyar címre küldött újságokon, de jó eséllyel azokat mindig Ausztriában adták fel, a magyar postahivatalok a szerző véleménye szerint nem kaptak készletet belőle.)

Használatlan példány ebből a bélyegből is alig maradt fenn.

3. ábra. Rózsaszín Merkúr Pest bélyegzővel, szépen centrált, nagy ívszéles luxuspéldány

MK: használtan 3.000.000 újságcímszalagon 5.500.000
Feketekönyv: használtan E10 (=50.000 pt) újságcímszalagon R1-R2 (120.000 pt)

3. AZ 1867-ES 3 KR-OS SZÍNTÉVNYOMAT

Ismert példányok száma: 6

Magyarország első bélyegkiadása az 1867-es sorozat volt. Ismeretesek e sorozat kiadásának körülményei, a Bécsben nyomtatott sorozatot pár hónappal később az osztrák posta is használatba vette, ezért a katalógusok ezt „közös osztrák-magyar kiadás" néven futtatják, holott mai fejünkkel már nyilvánvaló, hogy ezek azonos bélyegképpel rendelkező, de különálló magyar és osztrák sorozatok.

A bélyegeket 100-as ívekben nyomtatták, mely célból címletenként a nyomóalapra helyezett, kerettel összefogott 100-100 nyomódúcot készítettek. Az 5 kr-os címlet nyomása során valamikor 1867 nyarán azonban egy hibát vétettek: a 100 db 5 kr-os nyomódúc egyikének helyére egy 3 kr-os dúc került. Így minden százas ív egy ívhelyén a piros színben nyomtatott 99 db 5 kr-os mellett egy 3 kr-os címletet is kinyomtak. Így jött létre a piros színű 3 kr-os. Az elkészült íveket Magyarországra szállították. A hibát viszonylag hamar észlelték, így a hibás íveket csak kb. 2 hónapig árulták, és mivel a bélyegeken a címletet senki sem nézte, rengeteg érdektelennek látszó példány a szemeteskukában végezhette.

A tévnyomatból jelen ismereteink szerint 6 példány maradt fenn, 2 levél, 1 kivágás és 3 bélyeg. A három szóló bélyeg mindegyike kissé sérült. A levelek azonos levelezésből származnak, a címzett Pfeiffer cég levelezését egy magyar gyűjtő, Gaál István vásárolta meg és fedezte fel benne a tévnyomatokat a harmincas évek végén, melyeket Pákozdy László magyar gyűjtőnek adott el. Az ő hagyatékából árverezték el az egyik levelet Budapesten, a Hungarofila árverésen a kilencvenes évek végén, a másikat, amit Pákozdy korábban eladott Anton Jerger osztrák gyűjtőnek, annak hagyatékából a svájci Corinphila cégnél 2005-ben.

A szerző gyűjteményében lévő, Nagybecskerek bélyegzésű példány 2000-ben, egy Bach nevű svájci kereskedőtől került a gyűjteménybe. Tartozott hozzá egy tanúsítvány, miszerint ez Mihály román király gyűjteményében volt és onnan az 1940-es évek végén került Amerikába, de ez a tanúsítvány sajnos elveszett.

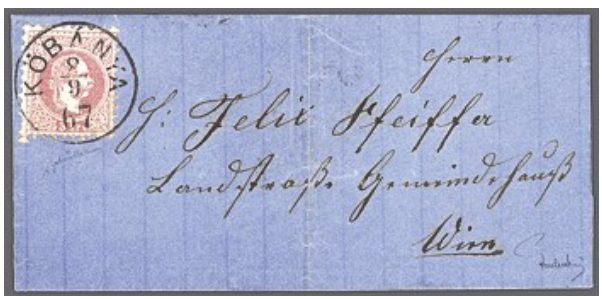
Megjegyzés: a Monográfia Kecskemét bélyegzésű példányt is említ, de ez egy nyilvánvaló hiba, az október 2-i Nagybecskerek bélyegzőt könnyen Kecskemétnek lehet nézni….

A 6 ismert példány:

4. ábra. Levél Kőbányáról Bécsbe 1867. szeptember 8-án

Árverezve 1997-ben, Budapesten, 38 millió Ft (320.000 DM) + árverezői díjért (magyar tulajdonba került és a Bélyegmúzeumban őrzik.)

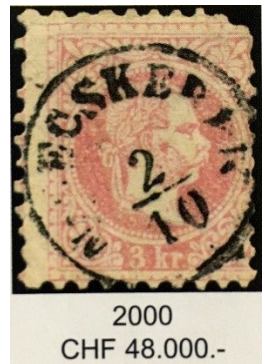
5. ábra. Levél Kőbányáról Bécsbe 1867. augusztus 25-én

Árverezve 2005 -ben a Corinphila cégnél, leütési ár 500.000 CHF (árverezői jutalékkal együtt kb. 100 millió forint). Egy olasz vevőhöz került. Ez a levél a Jerger-gyűjteményben volt.

6. ábra. Bélyeg Nagybecskerek bélyegző, 1867. október 1.

Ex Ryan és Wittenberg, jelenleg Magyarországon

7. ábra. Bélyeg Nagybecskerek bélyegző 1867. október 2.

A szerző gyűjteménye

8. ábra. Kivágás Detta bélyegzővel 1867. október 4

Ex Rotschild és Zgonc

9. ábra. Bélyeg Brukenau bélyegzővel 1867. szept. 24.

Eladva 2006: 105.000 EUR

MK 2020 A3 Tny 3 kr piros tévnyomat, használtan 20.000.000 levélen 100.000.000

Feketekönyv III 3 kr piros, használt bélyeg vagy kivágás R2 (=150.000 pt) levélen R3 (=250.000 pt)

Yvert 2005 I.ca 3 kr piros, használtan 40.000 EUR levélen 175.000 EUR

4. HATÁRŐRVIDÉKI HÍRLAPILLETÉK-BÉLYEG 1868. – 1 KRAJCÁR

Ismert példányok száma: 15-20 (valószínűleg próbanyomatok, a használtak minden bizonnyal hamis bélyegzésűek vagy hamis előértéktelenítésűek).

A Monarchia és a török állam közötti déli ütközőzóna, a Határőrvidék 1867-ben a Kiegyezéskor Horvátország-Szlavóniával együtt osztrák maradt. 1868. április elsején a polgári Horvátország-Szlavónia magyar postaigazgatás alá került, a Határőrvidéket pedig a közös császári és királyi hadügyminisztérium alá rendelték, e célból Zimonyban (Semlin) postafőfelügyelőséget állítottak fel. Végül 1871. január 1-gyel kerültek ezek a postahivatalok a magyar postaigazgatás fennhatósága alá. Ám már az 1867-es kiegyezési egyezmény kimondta, hogy a Határőrvidék területén beszedett illetékek a Magyar Államkincstárt illetik. (Figyelem: az illetékek nem postai bevételek!)

1868-ban Magyarország új, saját illetékbélyegeket bocsájtott ki, de Ausztria a Határőrvidéken nem engedélyezte ezek használatát, felül kellett azokat nyomatni osztrák felségjellel. Ám a magyar hírlapilleték-bélyegek sarkai úgy tele voltak rajzolva, hogy a sasos felülnyomás ezen nem lett volna jól látható. Ezért mindkét bélyegképet újra rajzolták, melyek pauszra készült tusrajzai fenn is maradtak. (Legutóbb a 2014-es Mafitt szalonban volt kiállítva a Bélyegmúzeumban. Ez az unikális objektum a Philatelica 2014/2 számának 10. oldalán látható).

Surányi László hosszú elemző cikket közöl erről a bélyegről a Philatelica 84/2-es számában. Végkövetkeztetése, mely sok logikus érven és tényen alapszik, hogy ez a bélyeg soha nem került forgalomba és igen jó eséllyel csak próbanyomatként létezik. A fennmaradt példányok egy része olvashatatlan bélyegzővel vagy tollvonással van érvénytelenítve – ezek hamis érvénytelenítések.

Létezik néhány példány ún. előértéktelenítő szövegrészlettel (öt ismert, mindegyik azonos forrásból), ezeket Surányi szerint Ferrary gróf gyűjteménye számára hamisították az első világháború idején (a hírlapilleték-bélyegeket időnként a nyomda még az újság kinyomtatása előtt felragasztotta a papírra, ezért az újság nyomtatott szövege rákerült a bélyegekre, elvben tehát lehetséges volna ilyen bélyeg).

Mindezek ellenére a bélyeg a gyűjtők körében népszerű és magas árakat ér el az árveréseken, sőt 2016-ban a Siegel árverésen a valószínűleg legszebb használatlan példány 42,5 ezer dollár leütési árat ért el, ami elég meghökkentő eredmény.

10. ábra. A 2016-os árverés eredeti enyvezésű luxuspéldánya

MK 2018/II	*13.000.000 Ft*	*9.000.000 Ft*
Feketekönyv	*E10 (= 40.000 pt)*	
Scott Classic	*9.500 USD*	*6.000 USD*
Yvert 2005	*25.000 EUR*	*18.000 EUR*

Mind a Scott, mind az Yvert valósnak tekinti ezt a bélyeget, mert említik, hogy a 2 Kr-os címlet nem került kiadásra. Tehát ez igen?

5. HATÁRŐRVIDÉKI HÍRLAPILLETÉK- BÉLYEG 1868. – 2 KRAJCÁR

Ismert példányok száma: 3-5 (próbanyomatok)

Az 1 kr-os értékkel kapcsolatos ismereteket korábban már leírtuk. Abból kiderül, hogy az 1 kr-os bélyeg sem volt soha forgalomban, a létező példányok használatlanul vagy próbanyomatok, vagy kinyomott, de forgalomba soha nem került bélyegek, a használtak pedig hamisak. Nos, a 2 kr-os érték esetén a képlet egyszerűbb, a fennmaradt igen csekély számú példány biztosan próbanyomat, a papírja is vastagabb kartonpapír. Egy példányt a Bélyegmúzeum vásárolt meg a gyűjteményét megalapozó Poppovits Mirko gyűjtőtől, ezen kívül legalább kettő, jó eséllyel három 3 példány létezik. A Homonnay- és a Bergamini-gyűjteményben levő példányok minden tekintetben egyeznek a bélyegmúzeumi példánnyal.

11. ábra A szerző gyűjteményében lévő példány

MK 2018/II *RRR*
Feketekönyv *6.000 pt (nyilvánvaló alulértékelés, hacsak nem a próbanyomat volta miatt)*
Scott Classic és Yvert 2005 nem jegyzi

6. KŐNYOMAT, ELSŐ KIADÁSÚ 2 KR-OS („PÖTYTYÖS JÓSKA")

Ismert példányok száma: 34 (mind használt)

Amikor az Állami Nyomda végre beszerezte a bélyegnyomásra alkalmas gépeket, a Magyar Posta boldogan megrendelte az első, Magyarországon nyomtatott sorozatot, de mivel a réznyomógépeken kivitelezni tervezett bélyegek anyalemezeinek elkészítését nem tudták határidőre teljesíteni, átmenetileg kőnyomtatásos technika mellett döntöttek, így keletkezett az elvben végül 1871. május elsejével (gyakorlatban pár nappal később) kiadott Kőnyomatos sor.

Idézet a Monográfiából: "*Az 1871-es kiadás történetéből ismeretes, hogy a postaigazgatóság az államnyomda első gyártmányai közül az 1871. január folyamán a levélbélyegek és a bélyeges borítékok megjelentetését csúnya külsejük miatt nem engedélyezte, az ugyanolyan kifogás alá esett levelezőlapokat és postautalványokat pedig csak kénytelenségből bocsátotta forgalomba. A posta e döntésével 7 820 000 kinyomtatott és 360 000 elkészített levélbélyeget semmisített meg. Az elkészített — enyvezett és fogazott — levélbélyegek 2 és 5 krajcáros címletűek voltak, amelyek közül a 2 krajcáros néhány íve elkerülte sorsát, és azokat több mint két évvel később bérmentesítésre fel is használták.*

Ma már nem állapítható meg, hogy e 2 krajcárosok milyen véletlennek köszönhették fennmaradásukat, és az sem, hogy milyen körülmények között jutottak forgalomba. Erre vonatkozólag csak feltevésekről lehet szó. Így lehetséges, hogy a bemutatott mintaívek a postaigazgatóságon marad-

tak, és miután ott később rájuk akadtak, ahelyett hogy megsemmisítették volna, azokat is forgalomba bocsátották.

Lehet azonban, hogy bár a mintaíveket is visszaszállították az államnyomdába, a 2 krajcárosok e néhány íve nem került a megsemmisítésre váró anyag közé, és így maradt meg a megsemmisítendő készletből e kis mennyiség. Ezek az ívek azután később, már a réznyomású gyártmányokkal együtt, kerültek bele az egyik bélyegszállítmányba. Magyarország első levélbélyeg-gyártmánya ez a 2 krajcáros bélyeg, amelyet kőnyomással állítottak elő, és amely létrejöttét és fennmaradását is ilyen különleges körülményeknek köszönhette.

Az 1871-es kiadás valamennyi Ferenc József-fejes bélyegének képe alapjában véve azonos, az első 2 krajcáros azonban a rézbe metszett kép eredeti vonalait tökéletlenül reprodukálta, erősen torzította. A bélyegkép színes vonalai általában vastagabbakká, a fehér felületek pedig kisebbekké váltak, úgyhogy a képrészletek eredeti formái megváltoztak rajta. E bélyeg nem annyira a későbbi kőnyomású, majd réznyomású bélyegekre, mint inkább a korai levelezőlapok rányomott bélyegére emlékeztetnek. Packás nyomata szinte első pillantásra elárulja a rokonságot a levelezőlap 2 krajcárosával, de e két bélyegnek több olyan közös sajátossága is megállapítható, amelyek a kő- és a réznyomású bélyegeken egyaránt hiányoznak.

Az első 2 krajcárosnak ez utóbbiakétól eltérő jellege és kedvezőtlen külseje is, nyomókövének eredetére és annak kikészítési módjára vezethető vissza. Az első 2 krajcáros és a levelezőlap-bélyeg képein megállapítható hasonlóság pedig arra mutat, hogy az első 2 krajcáros nyomókövének és a levelezőlap-bélyeg nyomódúcainak kikészítéséhez azonos nyomóformából indultak ki. Ez azt jelenti, hogy az első levélbélyeg-gyártmányok képét könyvnyomóformáról vitték át kőre. Ez volt az alapvető oka a bélyegek ellen emelt kifogásoknak, de ezenkívül, talán még a nyomókő kikészítése sem volt megfelelő, és ez is hozzájárult ahhoz, hogy a kinyomtatott gyártmányok minősége nem ütötte meg a kívánt szintet.

Az első (a későbbiekkel ellentétben krómsárga színű) 2 krajcárosok felhasználására csak akkor került sor, midőn ebből a címletből már régóta a réznyomásúak voltak forgalomban. Az eddig ismert példányokat mind a pesti főpostán használták fel, és a bélyegzéseik keltezéseiből ítélve, felhasználásuk csak néhány napra korlátozódott. Ezek a bélyegzéseiken alapuló feltevések egyébként a bélyeg előfordulásának ritkaságával is összhangban állnak.

Eddig kétféle bélyegzése ismeretes. Az egyik, 30-áról, illetve 31-ről kelt nappali bélyegzés, amelyeken hiányzik az év és a hónap jelzése. A másik fajta bélyegzés kelte: 1873. augusztus 9. este 10−11 között. A nappali bélyegzés is minden bizonnyal 1873-ban, mégpedig július, vagy esetleg augusztus hónapban kelt.

Az első 2 krajcáros eddig csak nyomtatvány bérmentesítéseként fordult elő és lehetséges, hogy forgalmának rövid tartama alatt a pesti főpostán egész készletét így használták fel. E bélyeg teljes küldeményen, vagy akár levéldarabon fennmaradt példányainak többletértéke a normál 2 krajcárosok ilyen felárához képest lényegesen magasabb, összefüggő példánya egyáltalában nem ismeretes. Szintén nem ismerünk használatlan példányt sem."

Azóta sok újabb ismeret keletkezett, kb. 10 féle dátummal ismerünk bélyegzést. Két teljes nyomtatvány létezik, az egyik a Bélyegmúzeumban, a másik a Bergamini-gyűjteményben. Az ismert példányokból összeilleszthető lenne pár, sőt hármascsík is, de az egyes darabok nincsenek azonos kézben.

12. ábra. Első kiadású 1871-es 2 kr-os nyomtatványon (Bergamini-gyűjtemény) 2 ismert példány.

13. ábra. illetve jelentős nagyításban szóló bélyegként

	Használtan	*kivágáson*	*teljes nyomtatványon*
MK	*1.800.000*	*60.000.000*	
Feketekönyv	*40.000 pt*	*60.000 pt*	*R2 (=150.000 pt)*
Yvert	*9.000 EUR*		
Scott	*3.500 USD*		

7. SZÍNESSZÁMÚ KRAJCÁROS 1874. 3 KR – 9¼:9½ KERETFOGAZÁS

Ismert példányok száma: 7-10 (2 használatlan)

A színesszámú krajcáros sorozatot 1874. október elsején bocsájtották forgalomba és későbbi, feketeszámú testvére mellett 1900. szeptember 30-ig, tehát 26 évig volt forgalomban. És ebből 23 évig kizárólagosan! Emiatt meglehetősen gyakori bélyegek, ám természetesen ezek között is akadnak ritkaságok. Nos, a legritkább változata ez a keretfogazású 3 kr-os bélyeg. Ezt időben a kiadás legelején készítették, mert ekkoriban álltak át a, réznyomatos bélyegekhez használt, 9¼:9½-es régi keretfogazásról az új 13-as fogazatra és nagyon rövid ideig még használták a régi gépet. A szakirodalom szerint csak a 3 kr-os címletből vannak valódi példányok, a többiek közül valamennyi 5 kr-os és sok 3 kr-os hamisítvány. Elméletben létezhetnek vegyes, 13:$9^{1}/_{2}$-es fogazású példányok is, mert vonalfogazást is alkalmaztak, de igazoltan valódi ilyen bélyeg sem ismert.

A Feketekönyv szerint használatlan példány nem létezik, de a Magyar Bélyegek Katalógusa árazza használatlanul, mert a kilencvenes évekbeli Ryan árverésen volt egy darab és a Tapling-gyűjteményben van egy másik. Használt példányokból a Bélyegmúzeumban van kettő, a Ryan árverésen is volt kettő, egy Vácz bélyegzéssel,

egy pedig postautalványon, Hódmezővásárhely bélyegzéssel.

14. ábra A Ryan árverésen elárverezett használatlan példány

	Használatlan	*Használt*	*kivágáson*	*levélen*
MK	*1.500.000*	*500.000*	*800.000*	*3.000.000*
Feketekönyv	*E7*	*E8*		
	(= 10.000 pt)	*(=20.000 pt)*		
Yvert	*5.000 EUR*	*1.800 EUR*	*7.500 EUR*	
Scott	*3.000 USD*	*2.000 USD*		

A katalógusértékek nem reálisak, a bélyeg elképesztően ritka.

8.-10. SZÍNESSZÁMÚ KRAJCÁROS 1874 ELSŐNYOMATOK

Ismert példányok száma: címletenként 5-10 (mind használatlan)

A színesszámú krajcáros már tárgyalt fogazatkülönlegesség mellett óriási ritkaságok a 2, 3 és 10 kr-os címletek ún. elsőnyomatai vagy más néven 0-s típusai.

A bélyegeket mélynyomású technológiával, réznyomással gyártották, egy menetben, a bélyeg színével azonos színű értékszámmal. A galván másolással készített nyomólemezek a finom vonalakból álló bélyegrajzot igen gyengén adták vissza, gyorsan koptak és folyamatos javításra szorultak. Az első nyomatok olyan rosszul sikerültek, hogy az 5 kr-os kivételével forgalomba se kerültek (az 5 kr-os is csak azért, mert a réznyomatos 5 kr-os addigra teljesen elfogyott). Ezeket az első fázisban készített bélyegeket, melyeknek ismertetőjegyei a kontúr nélküli sarokháromszögek, nevezzük „0” típusú bélyegeknek vagy **elsőnyomatoknak**.

Az alábbi ábra szemlélteti a fő jellegzetességet, amely mind a 4 sarokháromszögre vonatkozik:

15. ábra: elsőnyomat – végleges lemez

15a ábra. Az elsőnyomatok fennmaradt címletei

	2 kr	*3 kr*	*10 kr*
MK	*300.000*	*280.000*	*250.000*
Feketekönyv	*20.000 pt*	*20.000 pt*	*20.000 pt*

Nemzetközi katalógusokban ez a változat ismeretlen.

Szakértők szerint a 2 kr-os a piacon egyértelműen ritkább a másik két értéknél, viszont a Bélyegmúzeumban ebből van 7 példány, a 3 krajcárosból csak kettő, a 10 krajcárosból pedig négy. Valamint a Feketekönyv használt bélyegekre is ad (igen magas, R1-es = 80.000 pont) értéket, de igazolt használt példány nem ismert.

A katalógusértékek nem reálisak, a bélyegek elképesztően ritkák.

11. Feketeszámú krajcáros 1888 – 8 krajcár értékszám nélkül

Ismert példányok száma: 1 vagy 2.

Az 1888-ban kiadott feketeszámú krajcáros sorozatnak háromféle verziója létezik: kezdetben néhány címletben adták ki és ezeket ún. sztereotíp nyomással nyomták, ezek ritkábbak. Utána mind a 12 címletet, már ún. elektrotip nyomással hozták létre, ezekből van sok, melyeknél azonban időnként nem a sztenderd 12:11$^{1}/_{2}$-es fogazást alkalmazták, hanem kisegítő jelleggel a 11$^{1}/_{2}$-es fogazást. Ezek szintén ritkák, sőt egyes címletek esetében kifejezetten ritkák, annyira, hogy az ilyen fogazású 10 és 20 kr-os bélyegek lehet, hogy befférnének ebbe a legritkább magyar bélyegeket bemutató anyagba.

Megjegyzem, hogy a feketeszámú krajcárosok másik két, eltérő vízjelű kiadása (az 1898-as és 1899-es) szintén ismert ezzel a 11$^{1}/_{2}$-es kisegítő fogazással, és ott is vannak rendkívül ritka címletek, de szinte mindegyik nagyon ritka, a katalógusárak messze nem tükrözik a ritkaságukat. Az 1899-es 24 kr-os még a hagyományos fogazattal is nagy ritkaság, ezzel a kisegítő fogazással alig létezik…

Ám a feketeszámú krajcárosok igazi nagy ritkasága, mely talán a legritkább magyar tévnyomat, az értékszám nélkül kiadott 1888-as elektrotip, hagyományos fogazású 8 kr-os. Összetapadhatott két ív, ezért az értékszám nyomása során az alsó ívet nem nyomták meg, tehát jó eséllyel 100 ilyen bélyeg is készülhetett, ám mára ezt az egyet ismerjük, szóbeszéd alapján létezhet még egy….

16. ábra. A szerző gyűjteményében lévő példány

Ezt a tévnyomatot a katalógusok nem ismerik.

12. 1900-as első turulos kiadás – 3 Korona 11 ½ fogazat

Ismert példányok száma: 3 (mind használt)

A Korona-fillér pénzreform kapcsán 1900. január elsején kiadott, turulmadárt ábrázoló sorozat közel 14 évig volt egyeduralkodó a magyar bélyegek piacán. Az évek során 5 kiadást ért meg, melyek a vízjelben különböznek egymástól, a III-as vízjeltől a VII-esig. Az első, 1900-as kiadás esetében az általános fogazat a korábbi krajcáros bélyegekhez hasonlóan a 12:11$^{3}/_{4}$ volt, de időnként, kisegítő jelleggel, 11 ½-es fogazóléceket is

használtak. (A második, 1904-es kiadásnál ezt már csak a 2 Koronás értéknél tették meg, annak 11 ½-es fogazata használatlanul szintén komoly ritkaság.) Ezek alapvetően az összes címlet esetén jóval ritkábbak, mint az alapfogazat, több címlet esetében a Magyar Bélyegek Katalógusa használatlan árat nem is közöl. A Feketekönyv és a nemzetközi katalógusok egy kivétellel árazzák a használatlan bélyegeket, ez a kivétel pedig a 3 Koronás címlet. Ez egy nem jól sikerült címletválasztás volt, mert gyakorlatilag nem volt rá szükség, a későbbi kiadásoknál el is hagyták. Itt a címletet 1901. március 31-én bevonták és attól kezdve csak belkezelésben, szállítóleveleken és táviratokon használták, írja a katalógus. Az alábbiak alapján nagyon úgy tűnik, hogy összesen 1-2 ív készülhetett 11 ½ fogazással és az vagy azok Trencsénben kerültek felhasználásra. (Nyilván az egész ívet vagy íveket felhasználták, ezért nem létezik használatlan példány.)

A Magyar Bélyegek Monográfiája 1971-ben így ír a bélyegről: „*A 11½-es sorfogazású használt bélyegek is ritkák, használatlanul a legtöbbjük még ritkább. Például a 3 koronásból mindössze két használt példányt ismerünk; mindkettőt Trencsén bélyegzéssel (Schäffling és Szepes gyűjtemények)”*.

Nos, az azóta eltelt 50 évben még egy példány előkerült, így most az alábbi három példány ismert:

17. ábra. Trencsén? Darabanth árverés 2011. június

18. ábra. Trencsén 1901. szeptember 27 Köhler árverés 2020. június

19. ábra. Trencsén, 1901 október, A szerző gyűjteményének példánya

	használatlan	*használt*
MK	*1.500.000 Ft*	*820.000*
Feketekönyv nem értékeli, sőt kétségbe vonja eredetiségüket.		
Yvert 2005	*-*	*3.000 EUR*
Scott 2010	*3.000 USD*	*1.500 USD*

13. ZÖLDPORTÓ 1905 – 20 FILLÉR FORDÍTOTT ÉRTÉKSZÁM

Ismert példányok száma: 6

Az első magyar portósorozat az ún. Zöldportó sor volt, melyet 1903-ban adtak ki és a turulos bélyegkiadáshoz hasonlóan további 4 kiadása keletkezett, mindig újabb vízjelekkel, tehát a III-astól a VII-es vízjelig bezárólag. Az I-es és II-es zöldportó sor is kétféle fogazattal készült, az V-ösnél pedig kétféle vízjelállás, a VII (álló) és a VIIa (fekvő) vízjel okoz katalogizálható különbséget. Ezek a portóbélyegek egészen 1927. december 31-ig forgalomban voltak.

Az 1905-ös, II. Zöldportó sor 20 filléres címletének létezik egy fordított értékszámú tévnyomata. Ennek kapcsán a Monográfia a Donaupost című újság 1927. decemberi számát idézi. A vonatkozó közlemény szövege magyar fordításban:

„*Három példány fordítottan benyomott számjegyű 20 filléres portóbélyeg ismeretes, s amint az egyik példány varasdi találója annak idején közölte, csak egy példány volt fordított számjegyű az íven. A másik példány egy prágai gyűjtő birtokában van, 1907. június 15-i varasdi bélyegzéssel. A harmadik példány használatlan, mint az első, és a Ferrari gyűjtemény árverésén 2100 Frankot fizettek érte. A kérdés az 1930-as évek derekán véglegesen tisztázódott, amikor külföldről előkerült egy teljes ív (Schatz Tivadar gyűjtemény). A tévnyomat ívhelye ennek alapján II.10., de hogy az A, vagy B íven fordult elő, az még tisztázatlan.*”

Vagyis a 2*100-as ívekben nyomott portóbélyegeknél a 20 filléres ív nyomásakor az egyik ívhelyre fejjel lefelé helyezték be a nyomódúcot (a kereteket előre kinyomták, tehát a nyomdagépbe már a keretekkel megnyomott íveket tették be az értékszám kinyomásakor).

A Monográfia, mint az előbb olvashattuk, 3 használatlan és egy használt példányról tud, létezik egy példány levélen (!) Varasd 1907. július 1 bélyegzéssel a Bergamini-gyűjteményben, és van egy hatodik, a szerző gyűjteményében, ez utóbbi kettő itt látható:

20. ábra. 1905-ös fordított Zöldportó 20 filléres Olmütz-Varasd levélen, 1907. július elsejéről

21. ábra. 1905-ös Zöldportó 20 filléres fordított értékszámmal, Draganic u Petakih júl 28 bélyegzéssel

	használatlan	használt
MK	*2.000.000*	*2.000.000*
Feketekönyv	*R1 (=80.000 pt)*	*R1 (=80.000 pt)*
Yvert 2005	*4.000 EUR*	*3.000 EUR*
Scott 2010	*9.000 USD*	*9.000 USD*

Draganic egy kisváros a mai Horvátországban Zágráb és Károlyváros között. Draganic u Petakih a régi neve volt rövid ideig, Petaki az egyik városrésze volt.

14. TURUL 1906 - 10 FILLÉR „AUT.” LYUKASZTÁSSAL

Ismert példányok száma: 30-40 (ebből 1 használatlan). A Magyar Posta 1906. május elsején (a PTRT. 1906. év 17. számában megjelent 13.041/906. sz. rendelet szerint) ajánlott küldemények felvételére a Budapest 4. és a Budapest 6. számú postahivatalokban egy-egy „önműködő gépszekrényt” állított fel. Először ez az automata ajánlási ragjegyet nyomtatott a felvett levelekre, majd azokra a postai alkalmazott „AUT.” lyukasztású 10 filléres bélyeget ragasztott. Ez az „AUT.” lyukasztású bélyeg árusítási forgalomba nem került és más célra nem volt felhasználható, tehát egy postai belkezelésben használt ajánlási bélyegnek tekinthető. Az automata pedig minden bedobott levélről egy feladóvevényt adott.

A 10 fillér bedobásával működő gépeket 1907 július elején a körülményes kiszolgálás és a meghibásodások miatt leállították. A kísérlet leállításával az „AUT.” bélyeg szerepe is megszűnt, másra használni nem lehetett. A maradék állomány valószínűleg megsemmisítésre került. Az elmúlt negyven év árverésein egyetlen postatiszta bélyeg került gyűjtői látókörbe:

22. ábra

23. ábra.

Levélen hat-hét példány ismert, főleg helyi, budapesti leveleken, de kettő vidékre, Biára ment. Ráadásul ezek közül az egyiken a lyukasztást fejjel lefelé hajtották végre, így valószínűleg ez a levél az „AUT.” lyukasztásos levelek legértékesebb darabja (a Kostyál-gyűjteményben található.

	Használatlan	használt	kivágás	levél
MK	*950.000*	*200.000*	*400.000*	*2.500.000*
Feketekönyv	*EÉ*	*400 pt*	*1.500 pt*	*4.500 pt*

Az Yvert és a Scott katalógus nem ismeri.

15. ZÖLDPORTÓ 1908 – 20 FILLÉR FORDÍTOTT ÉRTÉKSZÁM

Ismert példányok száma: 4

A III. Zöldportó sorozatnak a II. sorozathoz hasonlóan van egy fordított értékszámú tévnyomata, látszólag a nyomódúc fordított behelyezését nem észlelték és a III. sorozatnál is folytatódott egyetlen ívhelyen a fordított értékszámú nyomás. A Monográfia így ír róla: „*Fordított értékszám. Az 1907. évi kiadásokhoz hasonlóan, ami a portóbélyegek már tárgyalt nyomáseljárásának következménye, itt is a 20 filléresnél fordul elő. Ezek, az ismert használt példányok alapján, Szegeden kerültek forgalomba. Ívhely természetesen azonos – II.10. – az 1907-es kiadásokéval*.

Rédey ezeket nem említi, viszont Payer, aki az 1907-eseket nem ismeri, kettőről tud: egy használatlanról az azóta elárverezett Ferrary gyűjteményből és egy használtról – (bélyegzése Szeged 1 1909. november, napjelzés nem látszik jól, de valószínű a hó végéről való) – a Poppovits Mirkó gyűjteményből. Ez utóbbi most a Bélyegmúzeum tulajdona. A harmadik ismert példányt 1928-ban Székely Móric szegedi gyűjtő találta meg, Szeged 1 1909. december 9-i bélyegzéssel.”

Az nem világos, hogy miért 1907-ről beszél a Monográfia, mikor 1905-ös kiadású a II. sor, bár egyes bélyegeit később nyomták. Mindenesetre ebből a bélyegből is létezik legalább még egy, a Monográfia által nem ismert példány:

24. ábra. 1908-as Zöldportó 20 filléres fordított értékszámmal, Zengg 1910. május 27-i bélyegzéssel

MK	*2.000.000*	*2.000.000*
Feketekönyv	*R1 (=80.000 pt)*	*R1 (=80.000 pt)*
Yvert 2005	*-*	*3.000 EUR*
Scott 2010	*9.000 USD*	*9.000 USD*

16. „PIROSSZÁMÚ ZÖLDPORTÓ” 1915-1920 – 120 FILLÉR ÉS 200 FILLÉR ÖSSZEFÜGGŐ PÁRBAN

Ismert példányok száma: 2 vagy 3.

Ezután következett a Pirosszámú Zöldportó kiadás 1915-ben, melyhez 1920-ban 5 kiegészítő értéket nyomtak. Ezekkel kapcsolatos az egyik legérdekesebb magyar különlegesség, két különböző címletű bélyeg egy párban (néhány tévnyomatnál, pl. az 1913-as 35/50 filléres vagy az Aratós 600/800 koronás tévnyomatnál létezik ilyen eset, de ennek a portóösszefüggésnek mindkét bélyege szabályos bélyeg, nem tévnyomat). A Monográfia ennyit ír róla:

„<u>Nyomási különlegesség</u>. Az 1928. évben a kereskedelmi forgalomban bal oldali ívszegéllyel ellátott négyestömb bukkant fel, melynek felső két bélyege 120 filléres, alsó két bélyege pedig 200 filléres értékjelzésű volt. Az ezzel kapcsolatban lefolytatott vizsgálatok során az Állami Nyomda véleménye szerint összeragasztott bélyegpárokból,

a szövetségi szakértő bizottság és a Műegyetem szakvizsgáló állomása szerint viszont eredetileg összefüggő, fázisnyomású (keretnyomással ellátott és fogazatlan) ívdarabba eredeti államnyomdai értékjegy benyomásával és fogazással készült a négyes tömb, amely-ről egyébként az enyvezés, az ívszegélyről pedig az összegezési számok hiányoztak."

Vagyis a négyestömböt a szakértők szerint szabályos körülmények között készítették az Állami Nyomdában, ezért valódi. (Egyébként ennek a sorozatnak is vannak fordított értékszámú címletei, a 15 és az 50 filléres is létezik ilyen formában, de ezek nem ritkák)

25. ábra. A szerző gyűjteményében lévő példány – jó eséllyel a fent leírt négyestömb két párjának egyike, a másik pár a Vass István gyűjteményben volt

MK 800.000

17. „MAGYAR POSTA" PORTÓ 1920 – 2 FILLÉR FORDÍTOTT ÉRTÉKSZÁMMAL

Ismert példányok száma: maximum 17

1919-ben adták ki a „Köztársaság" felülnyomású portóbélyegeket. Ez idáig valamennyi kiadás felirata „Magyar Kir. Posta" volt. Mivel azonban az utolsó Magyar Király, Habsburg Károly 1918-ban lemondott, az 1920-ban kiadott új portósor annyiban különbözött az addigiaktól, hogy a felirata „Magyar Posta" lett.

Az 1905-ös és 1908-as Zöldportó sor 20 filléres címletéhez hasonlóan ennél a kiadásnál is létezik a 2 filléres címletnek egy fordított értékszámú tévnyomata. Ez abban különbözik a másik két ilyentől, hogy csak használatlan példányait ismerjük. A Monográfia ennyit ír róluk: „*A 2 filléres ismert fordított értékszámmal. Bécsben találták 150 db bélyegcsomagban, amely különböző magyar bélyegeket tartalmazott. A 150 csomagból összesen 17 db került elő. A kétmenetes nyomás eredményeként jött létre, tehát egy 2x100-as nyomdai ív készülhetett. Küldeményen nem láttuk*."

Nyilván kérdés, hogy a bécsi megtalálás óta eltelt közel 100 évben mennyi maradt meg a 17 db bélyegből, jó eséllyel a nagy részük, hiszen már a megtaláláskor látszott, hogy értékes ritkaságok.

26. ábra. A szerző gyűjteményében lévő példány

	Használatlan	
MK	*1.000.000*	*(falcosan 700.000)*
Feketekönyv	*E6 (= 6.000 pt)*	
Yvert	*1.200 EUR*	
Scott	*3.000 USD*	*(falcosan 2.000 USD)*

18. A „FORDÍTOTT" MADONNA

Ismert példányok száma: mintegy 20 használatlan és 20 használt.

Az 1921 és 1925 között, a koronainfláció idején kiadott 10 értékes Koronás Madonna sorozat értékeit két fázisban nyomták: először a bélyegek kereteit, utána a középrészét. Az 1923. decemberében kiadott 5000 koronás címlet nyomása során egy százas ívet a második fázisban fordítva helyeztek a nyomdagépbe és így a középrészt fejjel lefele (és kissé decentráltan) nyomták rá.

A Budapesti Munkásbiztosító Intézetnél (a mai ONYF a Fiumei úton) 1925. január hó folyamán fedezték fel, egy közelben levő trafikban árusították. A bevonásig mintegy 80 darab fogyott el. A használt példányok kisebbrészt a Budapest 72 (a Keleti főposta), míg túlnyomórészt a Budapest 85-ös (Orczy út 44.) postahivatalokból származnak.

27-28. ábra. Használatlan bélyeg és pár

	Postatiszta	*Falcos*	*Használatlan*	*Kivágáson*
MK: 405.	*6.000.000*	*4.500.000*	*4.000.000*	*5.000.000*
Feketekönyv:	*40.000 pt*	*40.000 pt*		
Scott	*17.500 USD*	*15.000 USD*	*8.000 USD*	
Yvert	*12.000 EUR*		*10.000 EUR*	

Árveréseken viszonylag gyakran előkerül 1-1 példány és 10.000 dollár körüli árakat ér el.

19. A „NAGYMÁNYA" (HAZATÉRÉS 1938 70 FILLÉRES FELÜLNYOMÁS NÉLKÜL)

Ismert példányok száma: 32 használatlan (25 a Bélyegmúzeumban), 17 használt (1 a Bélyegmúzeumban)

A II. világháború előestéjén elsőként visszakapott trianoni terület, a Felvidék „visszatérése” kapcsán két bélyegből álló sorozatot bocsájtottak ki. Az 1938-as Szent István sorozat 20 filléres és 70 filléres értékeit módosított új színben kinyomták és a 20 fillérest fekete, a 70 fillérest pedig piros „Hazatérés 1938” szövegű felülnyomattal látták el. Elvben tehát ezek a bélyegek felülnyomat nélkül nem létezhetnének, de az egyik 70 filléres ívről a nyomda lefelejtette a felülnyomatot és az ívet a felvidéki Nagymánya község postahivatalába ki is szállították. Itt 62 példányt eladtak, amíg a Posta fel nem fedezte a hibát és a maradék készletet be nem vonta. Ebből egy szabálytalan 24-es ívrész és 1 további példány a Bélyegmúzeumba került. A forgalomba került bélyegeket 1939. április 26 és május 20. között használták fel.

29. ábra. Hazatérés 1938 70f „Nagymánya” tévnyomat a felülnyomás hiányával

	Postatiszta	*Falcos*	*Használt*	*Levélen*
MK: 625. Tny.	*4.500.000*		*3.000.000*	*7.500.000*
Feketekönyv:	*30.000*	*28.000*	*40.000*	*70.000*
Yvert 2005	*9.000 EUR*		*10.000 EUR*	

A használt példányok fele, köztük két teljes levél, a nemrég elhunyt Kostyál Ferenc gyűjteményében volt található. Ő írt a tévnyomatról egy részletes cikket a Philatelica 13/1-es számába.

20. VASÚTJUBILEUM 1946 – 40.000 ADÓPENGŐ ÉRTÉKSZÁM NÉLKÜL

Ismert példányok száma: max. 100

Azért, hogy egy modernebb tévnyomat is bekerüljön a listánkba, álljon itt az 1946-os Vasútjubileum sor híres tévnyomata. Az Európában tizenegyedik, hazánkban első vasútvonalon Budapest és Vác között 1846. július 15-én du 4 órakor pöfögött végig az első szerelvény, utasai között József nádorral és családjával. E jeles esemény 100. évfordulója tiszteletére a Posta 4 értékből álló bélyegsorozatot bocsájtott ki, és mivel a hiperinfláció csúcsán voltunk, a bélyegek pénzneme az adópengő volt, egy adópengő kb. 1 trillárd (21 nullával írandó szám) pengőt ért.

A sorozat legmagasabb, 40.000 adópengős címletének nyomásakor (a bélyegeket 2 menetben nyomták, először a bélyegképet, másodszor az értékszámot) egy ív a felette levő ívhez tapadva nem kapott értékszámnyomatot. Ezt a hibát sem az enyvezéskor, sem a fogazáskor nem vették észre. Így került az értékjelzés nélküli ív a Szövetség által szétosztott többi bélyegívvel együtt a Terézvárosi Torna Club bélyeggyűjtő szakosztályához. Ezt a tévnyomatot itt is csak akkor fedezték fel, midőn a bélyegek nagy részét a tagok között már szétosztották. Ma egyike a legkeresettebb modern magyar tév-nyomatoknak (talán még az 1959-es Holdrakéta tévnyomat említhető vele egy lapon).

30. ábra. Ívszéli példány egy Darabanth-árverésről

MK: 800.000 Feketekönyv: 7.500 pt

+1. A BALATON-BÉLYEGEK – AZ ELSŐ MAGYAR MAGÁNPOSTA BÉLYEGEK

Ismert példányok száma: 8 zöld, 7 kék, 2 piros

Olyan helységekből, ahol a Posta valamilyen oknál fokva nem létesített postahivatalt, egyes esetekben a levelek szállítását magánszemélyek vállalták el a következő postahivatalig. Ezen tevékenységre a Magyar Királyi Postától, melynek monopóliuma volt erre a tevékenységre, külön engedélyt kaptak. Emiatt a magánpostákat hivatalos jellegűeknek tekinthetjük. Ezek a magánszemélyek tevékenységük fejében díjazást számítottak fel, melynek könnyebb elszámolása céljából, hasonlóan az állami postához, időnként saját bélyegeket készíttettek. Ezeket a bélyegeket nevezzük magánposta-bélyegeknek. A legismertebb magyar magánpostabélyegek az 1896-tól 1918-ig használt Hohe Rinne bélyegek (egy erdélyi magashegyi fogadó neve), de ezeket korban és ritkaságban is jócskán megelőzik az ún. Balaton-bélyegek.

Ezeket a bélyegeket a Zala-Somogyi Gőzhajózási Társaság, a Balatonon Révfülöp-Boglár között hajójáratot üzemeltető cég nyomta 1875-ben 500 példányban. Mindössze három hónapig, tehát az 1875-ös szezon második felében voltak használatban. A szolgáltatást végző hajó neve is Balaton volt, a bélyegek tehát nem a tóról, hanem a hajóról kapták a nevüket. A hajót üzemeltető cég a következő évben csődöt jelentett (nem nyomtak elég bélyeget…), a hajó később a Dunára került.

A 3 színben nyomtatott bélyeg a kutatások szerint nem volt különböző értékű, mindegyik 5 krajcárt ért. Egy használatlan példányról hallottunk. Levélből hármat ismerünk, mindegyik a Bélyegmúzeumban található, ahol van még egy szóló példány is. A magánkézen levő bélyegek mintegy 50%-a a Czirók-gyűjteményben található, a többi szét van szórva, főleg a világ nagy hajóposta-gyűjteményeiben.

Az infomációk forrása dr. Nagy Ferenc cikke a Philatelica 79/1-es számában.

31. ábra. A háromféle Balaton-bélyeg

Feketekönyv: zöld E10 (= 40.000 pt)
kék R1 (= 70.000 pt)
piros R2 (= 150.000 pt)

A Magyar Bélyegek Katalógusa értéket nem közöl, annyit ír, hogy világritkaságok.

Köszönetemet fejezem ki Bándi Attilának, Czirók Dénesnek és Szücs Károlynak a cikk megírásában nyújtott értékes segítségükért.

A MAGYAR ILLETÉKBÉLYEGEK RITKASÁGAI

SZÜCS KÁROLY (BUDAPEST)

Az előző írásban az újságok érkezéskor történő postai lebélyegzésük miatt a katalógusokban a postabélyegekkel együtt is megtalálható *egyik* illetékbélyegünk jó okkal szerepel legnagyobb filatéliai ritkaságaink között. A Philatelica jelen száma azonban számomra nem lenne teljes a többi, hasonlóan ritka illetékbélyegünk tárgyalása nélkül, melyek FIP nemzetközi kiállítások „Revenues" kiállítási osztályában a 90-es évektől szerepelhetnek a magyar származású Gary S. Ryan munkássága nyomán.

Hangsúlyozandó, hogy a pénzügyi filatélia itt bemutatott legnagyobb kincseinek *keresettsége és piaci értéke* nem mérhető a rendszerint kizárólag postabélyegekre szorítkozó nemzetközi aukcióknak az előző oldalakon bemutatott sztárjaihoz. E területnek minden korban csak kevés jobb módú gyűjtője volt, aki általában jól ismerték a nagyobb gyűjteményeket, ahol a kuriozitások fellelhetők voltak. Ez pedig lehetővé tette, hogy a többnyire mindössze csak néhány fennmaradt példány árveréseken kívül, közvetlenül cseréljen gazdát.

E darabok árveréseken – jóformán csak az ismertebb Határőrvidék kiadások kivételével – alig, vagy egyáltalán nem is szerepelnek. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy az illetékbélyegek 30 évvel ezelőtt még nem voltak kiállíthatók. Érthető, ha e sokáig elhanyagolt területen a természetszerűen csak lassan emelkedő érdeklődés a hasonló ritkaságú postabélyegek áraihoz képest rendszerint ma még csak nagyságrendekkel alacsonyabb leütési árakat eredményez.

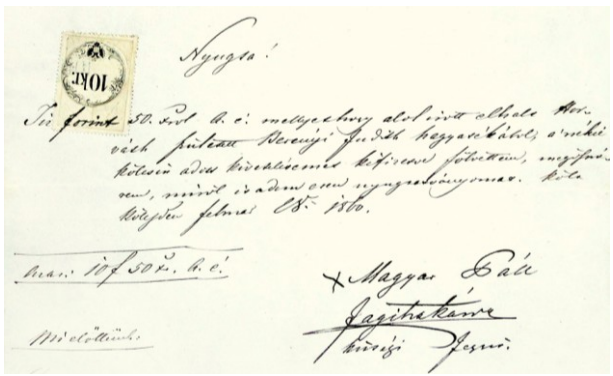
Mivel FIP kiállításokon pénzügyi bélyegek a fentiek miatt még csak három évtizede szerepelhetnek, sajnos nincsenek róluk olyan megalapozott információk, mint a náluk sokkal hosszabb ideje, és jóval többek által kutatott postabélyegek esetében. Helyette ez az írás egy immár több mint fél évszázados gyűjtői tapasztalat során látókörömbe került példányokról, és az ezek alapján becsülhető mennyiségekről adhat csak számot. Az elmúlt évtizedekben nemzetközi szinten is határozottan megélénkült gyűjtői és szakírói tevékenység során azonban számos nagy gyűjtemény tartalma vált ismertté, ami valószínűleg a jelenleg legjobb rendelkezésre álló forrásunk.

Az önálló magyar illetékbélyegek 1868-as megjelenése előtti Osztrák Pénzügyigazgatás magyar országi időszakából, – mely ugyanúgy OPM-ként rövidíthető, mint ahogy postai filatéliánkban szokásos, – az illetékbélyegeket tárgyaló katalógusok jó néhány klasszikus ritkaságot jeleznek. Ilyen pl. 1854-ből a fordított 2 Guldenes, és a felcserélt alnyomatú 16 Guldenes, 1858-ból a három címletnél is előforduló fordított középrész, 1859-ből a kékes papirosú 8 Guldenes, 1863-ból az átmeneti fogazású 1 krajcáros, valamint több, különböző évekből származó hirdetvény- és naptárbélyeg is. Magyar felhasználásról közülük azonban csak kettőről van biztos tudomásunk. Mivel ismereteink e téren talán sosem lehetnek teljesek, köszönettel venném, ha jelen cikk olvasói jeleznék számomra,

ha az itt említett OPM bélyegek további magyar felhasználásáról van információjuk.

1. Fordított értékjelzésű 10 krajcáros okmánybélyeg 1858

Az eddig ismert egyetlen magyar felhasználása:

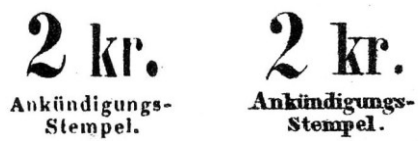

1. ábra. Ezredforduló körüli magyar árverési kép részlete. Az árverésvezető szerint e tétel írásban, egymillió forintért kelt el.

Katalógusaink értékelési: Kaptay: RR; Fl: 10.000 pt; PF: RRR; MK: EÉ (rövidítések az irodalomjegyzékben feloldva).

2. Réznyomásos értékszámú 1859-es kétkrajcáros hirdetvénybélyeg

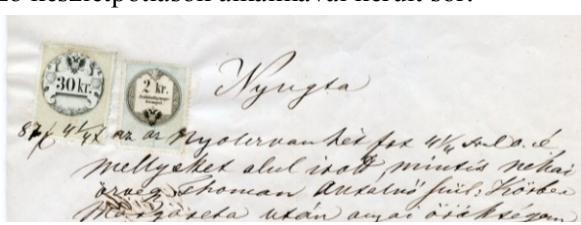
A bélyeg története az 1858-as pénzreformhoz szükséges, a bürokrácia lassúsága miatt sürgetővé vált nyomdai munkák időzavarához kapcsolódik. A rendelet véglegessé válását követően a feladat végrehajtásra már csak pár hét maradt. 1858. november 1-én a pénzreform miatt szükségessé váló új értékszámú címletek ezért provizórikusan kivésett értésszámú bélyegképekbe, egy könyvnyomású plusz menetben készült értékszámokkal kerültek forgalomba. A vésési kép kissé eltér a később alkalmazaott réznyomástól, ami főleg a 2-es talpánál figyelhető meg.

2. ábra. Könyvnyomás és réznyomás

A nyomda ezt a többletterhelést jelentő nyomási fázist a következő, mintegy egy év alatt számolta fel azzal, hogy az értékjelzést címletről-címletre haladva az anyalemezek minden pozíciójába egyenként bevésték.

Mivel kétkrajcáros hirdetvénybélyeget a gyakorlatban alig használták, a könyvnyomásúak készlete sokáig kitartott. A bevésett értékjegyű nyomólemez használatára e címlet esetében a gyakorlatban alig volt szükség, amire csak a lemez első kipróbálása során, majd az OPM időszak hátralevő, kevesebb, mint tíz éve alatt ritkán bekövetkező készletpótlások alkalmával került sor.

3. ábra. Réznyomásos értékszámú kétkrajcáros hírdetvénybélyeg, 1863-as magyar nyugtán, a szerző példánya (részlet).

Kaptay: R; Fl: 5.000 pt; PF: R; MK: 280.000 Ft

E bélyegből leáztatott példányok is létezhetnek, melyek magyar használata jó esetben az értéktelenítés alapján igazolható, bár ilyen példányokkal eddig sajnos még nem találkoztunk.

3. A HATÁRŐRVIDÉK OKMÁNYBÉLYEG SOROZATÁNAK RITKA CÍMLETEI 1868

Az OPM és az önálló magyar kiadások között átmenetet képviselnek a közös hadügyminisztérium pénzügyi igazgatása alá tartozó Katonai Határőrvidék 1873. március 31-ig használt illetékbélyegei. A magyar kincstárba befolyó illetékekhez itt a magyar bélyegek császári sassal arany színben felülnyomott változatát használták. A 28 címletű hosszú sorból kiemelkedik a 6, 7, 12 és 15 forintos, melyekből fajtánként alig tucatnyi példány fennmaradásával számolhatunk.

4-7. ábra. A Katonai Határőrvidék legritkább okmánybélyegei a szerző gyűjteményéből

Kaptay: RR, Fl 2.000-8.000 pt

PF: R-RR, MK: 325.000-RR (a 6 ft-ost két katalógus is túl alacsonyra értékeli.)

4. A HATÁRŐRVIDÉK FORGALMI ILLETÉKBÉLYEGEI 1868

A hirdetvényekre, naptárakra és hírlapokra kivetett, elnevezésük szerint „forgalmi illetékek" (valójában adók) beszedésére használt bélyegek Határőrvidék számára készült valamennyi címlete ritkaság. Az egykrajcárosból három, a két- és hatkrajcárosból pedig csak 1-1 fennmaradt példány ismert.

8-10. ábra. A forgalmi illetékek 1, 2 és 6 krajcáros címlete

Kaptay: RR, Floderer: 5.000 pt, PF: 650€-R, MK:1kr 50.000, a többi 200.000 Ft (az MK értékelése túl alacsony.)

Mint látható, a szokatlanul vastag fehér szegélyű egykrajcáros a másik kettőnél jóval nagyobb, mert ennek anyalemezén téves volt a képtávolság, amely nem a forgalmi illetékbélyegek 21x28 mmes, hanem az okmánybélyegek néhány milliméterrel nagyobb alnyomatához igazodik.

Közéjük tartozik a már többször említett kék egykrajcáros Határőrvidék hírlapilleték-bélyeg, melyet az jelen cikket megelőző írás is tárgyal. Ezt kiegészítve, módomban áll bemutatni árverésekről nyolc, a vágás kisebb-nagyobb szabálytalanságai segítségével azonosított használatlan példányt. Továbbá, – feltehetően a bécsi Friedl bélyegkereskedő által az igencsak jó vevőjének számító Ferrary gróf hitelesség iránti elvárásának kielégítésére ké-

szült – öt hamis előértéktelenítésű, „*ferraritást*”, és egy bélyegzés imitációval ellátott hamisítványt is.[1]

A hamisítványról hiányzó kereszt a koronán (egy tanúsított bélyeg részlete)

11-24. ábra. Különböző, érverési katalógusokból származó színkorrigált képek, a hamis értéktelenítésűek fekete-fehérek. A 11. példány a szerző gyűjteményéből.

Floderer: EÉ; PF kb.40/30 ezer €, MK: 13/9 mFt.

[1] Az OKMÁNYBÉLYEG című újság 2016/3 számában bemutatott példányok bővítése további 5 darabbal.

*25. ábra 2011-ben árverésen szerepelt **hamisítvány részlete**. A bélyegrajz az eredetitől több helyen is jelentősen eltér: pl. hiányzik felül a két keretvonalat középen összekötő kereszt, az R betű keskenyebb, a keretvonal közel dupla vastag, stb.*

5. Fordított ½ és 1 krajcáros 1868

Az 1868-es, még bécsi gyártású első okmánybélyeg kiadásunk két címlete is előfordul fordított középpésszel. A félkrajcáros a gyártáshoz sietség miatt használt háromféle papír közül kétfélén is megtalálható. Az itt bemutatottakon felül csak egy további példányt ismerek, míg az egykrajcárosról csak katalógusból van – biztos – tudomásunk.

26 ábra. 1868-es fordított félkrajcárosok, sárgás és fehér papíron a szerző gyűjteményéből (a bélyegek a sorfogazás miatt eltérő méretűek)

½kr: Kaptay: R, Floderer 2000 pt, PF: R, MK: 600.000 Ft
1kr: Kaptay: RR, Floderer 3000 pt, PF: R, MK: 800.000 Ft

6. FORDÍTOTT 3, 5 ÉS 10 KRAJCÁROS 1870

A magyar megrendelésre készült korábbi nyomóeszközöket átvéve, 1870. október 1-től az erre felkészített Állami Nyomdában Magyarországon tovább gyártott zöld alnyomatú okmánybélyegek 3 címlete fordul elő fordított középpésszel.

Nagy ritkaságuk miatt sajnos csak az egyik címlet három példányát tudom bemutatni, mindegyiket rossz fogazattal. A fordított 5 kr egy példányáról tudunk, a 3 krajcáros egyelőre csak a katalógusokból ismert.

1 2 3

27. ábra. Az 1870-es, még vízjel nélküli hártyapapírosú kiadás fordított 10 krajcáros ismert példányai (kicsinyítés). Az első a szerző gyűjteményének darabja.

Valamennyi (3,5 és 10kr) címletre: Kaptay: RR, Floderer 2-3000 pt, PF: R-RR, MK: 800.000 Ft

7. A FORINT-KRAJCÁR IDŐSZAK HIRDETVÉNY- ÉS NAPTÁRBÉLYEGEI 1873-189I

Az általános célú okmánybélyeg sorozatokat kiegészítő, a forint-krajcár időszakban kiegészítő forgalmi illetékbélyegek színe a századforduló végéig tartó használatuk során többször változott. A színváltozások pedig nem mindig estek egybe a bélyeggyártáshoz használt papír, és főként a vízjel változásaival. Ennek következtében néhány szín esetében több, a Határőrvidék hírlapilleték bélyegénél is sokkal ritkább, ma már csak néhány példányban létező vízjelváltozat keletkezett.

Ezek létezéséről csak megbízható forrásnak számító katalógusokból van tudomásunk. Az alábbi illusztrációk emiatt sajnos nem gyűjteményem vágyott darabjai, hanem csak az e színhez tartozó ritka változatot és vízjelét mutatják.

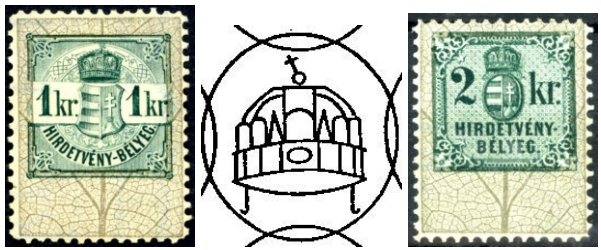
28. ábra. 2 kr rózsaszín hirdetvénybélyeg képe és az 1873-as kettősvonalú rombuszos ív-vízjel erősen lekicsinyítve

Kaptay: RR, Fl: 5.000 pt, PF: RRR MK: EÉ
Feltételezhető példányszám: 3 darab

29-30. ábra. Az 1880-as barna 1 és 2 krajcáros a korábbi, fent bemutatott rombuszos vízjelű papíron is előfordul

1kr Kaptay: RR, PF: RR, MK: 48 eFt
2kr Kaptay: RR, PF: RR, MK: 60 eFt
Feltételezhető példányszám: 5-5 darab

31-32. ábra. A hirdetménybélyegek utolsó kiadása, II.vj.

1kr Kaptay: RR, Fl. 5.000 pt PF: R, MK: 45 eFt
2kr Kaptay: RR, Fl. 5.000 pt PF: R, MK: 60 eFt
Feltételezhető példányszám: 10-10 darab

*33. ábra. Az 1891-es naptárbélyeg Kaptay szerint **fordított középrésszel** is előfordul (az illusztráció komputergrafika)*

Kaptay: RR, MK: 100 eFt
Feltételezhető példányszám: 3 darab

8. ROMBUSZOS VÍZJELŰ 15 FORINTOS

Az 1868-ban osztrák kincstári papírra a 12-es sorfogazással Bécsben készült 15 forintos okmánybélyegek készlete hosszú évekre kitartott. Ezért magyar gyártására csak egy alkalommal, 1873-76 között került sor, , 13-as sorfogazással, a rombuszos vízjelhöz hasonló, forintos címletekhez használt vízjellel. Fennmaradt példányainak számát mindössze 8-ra becsülöm, amiből legalább egy darab az itt lát ható teljes okiraton található.

34. ábra Iratrészlet a legritkább 15 forintos okmánybélyeggel a szerző gyűjteményéből.

Kaptay 50, Fl 4.000 pt, PF: R, MK: 180 eFt

9. MAGYAR VÍZJELŰ ½ KRAJCÁROS 1876

A félkrajcáros okmánybélyegből első alkalommal 1868-ban túl sokat rendeltek. A barna színre való 1880-as váltással érvénytelenné vált zöld kiadásból ívszámra maradhatott felhasználásra alkalmatlanná vált készlet. Ezek egy kis része a megsemmisülést is elkerülte, amiből még függőleges 9-es csíkok is fennmaradtak.

Az 1878-as párizsi világkiállításra gyártott tíz minta-album készítése idején azonban – feltehetően az akkor már hosszú ideje használaton kívül volt lemez kipróbálása céljából, – kartonlap helyett az olcsóbb bélyegpapírra is nyomtak zöld félkrajcárost – extrém ritkaságból ítélve valószínűleg csak egyetlen ívet. Ezt aztán, mivel a papír és a nyomás szigorú számadású volt, más címletekkel együtt enyvezve az értékcikkraktárba, az 1868-as félkrajcárosok készletébe kellett elhelyezni. Az ívet az ismert példányok érték–telenítéséből ítélve Sopron környékén használták fel.

Kaptay 1966-os katalógusában még öt darabról számolt be. A klasszikus illetékbélyegek készlete azonban sajnos egyre kopik. A legtöbb hagyaték ugyanis többnyire avatatlan kezekbe kerül, ahol évtizedekig rejtőzik, mert az örökösök nem tudtak mit kezdeni vele. Az e sorsra jutó gyűjteményeket pedig megsemmisülés fenyegeti, mert időben való árverésre bocsátásuk helyett többnyire szakszerűtlenül tárolják. Előfordulhat, hogy szellőzés nélküli helyen ezek tönkremennek, sőt, költözések alkalmával átnézetlen lommal együtt ki is dobják.

Könnyen lehet, hogy ilyen sorsra juthatott a Kaptay-katalógusban említett ötből kettő, mert a legnagyobb ismert gyűjteményekben, már csak három megmaradtról van tudomásunk.

35. ábra. Az 1873-as vízjelű ½ kr a szerző gyűjteményéből
Kaptay RR, Fl. 10.000 pt, PF: RRR MK: R

10. BARNA 50 KRAJCÁROS REDELLENES VÍZJELLEL 1880

Az illetékbélyegek levélerezetének zöld színét a 70-es évek végén felfedezett hamisítások miatt 1880-ban barnára változtatták. Az intézkedés amúgy hatástalan volt, mert a kliséket tovább használva, a színt a hamisítók is megváltoztatták. A hamisítványokat a vízjel hiányából lehet a legbiztosabban megítélni, de a bélyeg iratról való levétele nélkül, a szín, a fogazás és a rajz eltérései alapján is lehetéses az iraton ritkaságnak számító hamisítványok felismerése. Van azonban e kiadásnak egy igazán ritka vízjelváltozata is.

A barna bélyegek gyártásának megkezdésekor, a nyomdában nagyobb mennyiségű korábbi, 1873-as rombuszos vízjelű papír is volt az 1876-ban bevezetett, KRAJCZÁR szövegű, medalionnal keretezett bélyegvízjelre váltás idején (35. ábra). Takarékossági okból a maradékpapírt nem semmisíthették meg, hanem – hivatalos engedéllyel – néhány, természetesen már barna címlet gyártásához használták el (36. ábra). A régi papír készlete nyilván közvetlenül az 50 krajcáros gyártásának kezdetén fogyhatott ki, így keletkezett ez a ritka változat. Számításaim szerint 7 darabnál több nemigen maradhatott fenn belőlük.

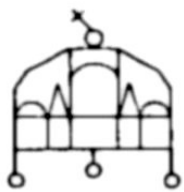
36. ábra. Egy 1880-as 50 krajcáros (sajnos nem a ritka változat, csak illusztráció) és a rombuszos vízjel.
Kaptay: RR, Fl. 4.000 pt, PF: 300€ MK: 80 eFt

11. A VI. VÍZJELŰ 24 KORONÁS 1909

A forint-krajcár időszak legritkább, 12 forintos okmánybélyegének a korona időszakban a 24 koronás felelt meg. E bélyegsor használatának

utolsó hét évében alkalmazott háromféle vízjel közül e címlet csak az egyikkel létezik, és feltehetően mintegy 6 példánya maradhatott csak fenn.

37. ábra. A 24 K legritkább vízjele (a bélyegkép csak illusztráció)

A Kaptay-kézirat szerinti eredeti (alul)értékelés: 20 Ft, Fl 10.000 pt, PF: RRR; MK: 400 eFt

12. AZ ÉRTÉKPAPÍR FORGALMIADÓ BÉYLEGEK UTOLSÓ KIADÁSA 1947

A megszűnő forgalmi illetékek bevételét 1900-tól az értékpapírok forgalmára kivetett, és 1948 végéig szedett adó váltotta.

Az adónem megszűnése előtt másfél évvel kibocsátott, és a folyamatban levő államosítások miatti politikai fenyegetettség légkörében már csak alig használt bélyegek legritkább, 20 forintos címletéből legfeljebb mintegy 10 példány maradhatott fenn.

38. ábra. Az összhatás kedvéért kifogazott színpróba, melyből még hiányzik a kékkel nyomott 20 ft-os értékjelzés. A szerző példánya.

Kaptay: 30 ft, Fl: 1.000 pt, PF: R, MK: R

13. FÉNYŰZÉSI FORGALMI ADÓ 1949

A Kossuth címerest követő utolsó kiadás Rákosi-címerrel, az adónem megszűnése miatt ritka.

39. ábra. Használt példány

*Kaptay: 30 f, Fl: R, PF: R MK: ** RR; * R*

Ismert példányok száma: 2 darab, becsült: 10 darab

14. KOSSUTH CÍMERES 50 FILLÉRES 1957

A szovjet megszállás elleni 1956-os felkelés egyik első számú célpontja volt az elnyomást megtestesítő motívumokat tartalmazó Rákosi címer, amelyet a harcok alatt még a magyar zászlókból is kivágtak. A nemzet önállóságát jelképező Kossuth-címer lett az ország címere. Az e címert tartalmazó világoskék alnyomatú, kármin 50 filléres gyártása meg is kezdődött. A hatalom konszolidációja miatt azonban új címert vezettek be, ezért a legyártott készletet megsemmisítették.

Néhány példányt azonban nyomdászok „kimentettek” a nyomdából melyek aztán néhány évtized alatt fokozatosan gyűjtőkhöz kerültek. Helytelen tárolás miatt a széleken többségük sajnos kissé rozsdafoltos. Az épen maradt, és kiállítási célra is felhasználható példányok emiatt meglehetősen ritkák.

40. ábra, Kossuth címeres kiadatlan okmánybélyeg a szerző gyűjteményéből

Kaptay: R, Floderer 1.500, PF RR (foltosan R); MK: 80 eFt

HELYI ÉRVÉNYESSÉGŰ ILLETÉKBÉLYEGEK

Egy ilyen válogatásnál természetesen csak önkényesen húzható meg az a határ, amely a legnagyobbnak tekintett ritkaságokat a többitől elválasztja. Kihagytam eközben jó néhány állami szervezet modernnek számító bélyegkiadását, mert ezek katalógusba kerülése óta az eltelt idő még nem nyújt elég esélyt ahhoz, hogy esetleges további látens készleteket gyűjtői szemek felfedezzék.

Több mint nyolcvan, különböző ritkaságú kibocsátás közül csak azokat választottam ki, ahol a katalógusok értékelésből, valamint gyűjtői tapasztalatokból megalapozottan vélelmezhető, hogy a fennmaradt példányok száma ***az egykrajcáros kék Határőrvidék hírlapilleték-bélyeghez*** hasonló, sőt, gyakran annál is jóval alacsonyabb.

Fontos észrevenni, hogy területileg korlátozott érvényességük miatt a Határőrvidék bélyegei központi állami szerv, a Monarchia közösügyes Hadügyminisztériumának katonai közigazgatása számára történt előállításuk ellenére is *helyi kiadásnak* minősülnek. Hasonló esetekre később többször is sor került, és nem csak katonai megszállás és területváltozások következtében. Ilyen az alábbi, az első konzuli és vízum bélyegek kiadása előtti évekből származó szövegbélyeg, melyből alig ismerünk néhány fennmaradt példányt.

+1. GRÁZI ÚTLEVÉL HIVATAL 25 KORONÁS LÁTTAMOZÁSI DÍJBÉLYEGE 1921

Helyi állami szerv által használt provizórium, amely ritka átmenet a központi és a helyi kiadású illetékbélyegek között. Jelenleg csak két példány helye ismert, a katalógusadatok alapján összesen 5 fennmaradt darab valószínűsíthető.

41. ábra. Hivatali bélyegzőjével hitelesített szövegbélyeg a szerző gyűjteményéből

Kaptay: R Floderer 2.000 pt PF: R
MK: 20 eFt (téves értékelés egy ilyen ritkaság esetében)

Sok ritkaság van egyes településeink helyi kibocsátású illetékbélyegei között is. Többségük kisebb helyi nyomdákban készült, ahol a bélyeggyártáshoz szükséges feltételek korlátozottsága miatt gyakori a különlegesség. Az e terület természetéből fakadóan alacsony kereslet miatt az egy kézben levő látens készletek létezése sem kizárható. E feltételezett „ritkaságok" értékelése ezért nem igazán megbízható.

Fel kell hívnunk a figyelmet, hogy valószínűleg a legteljesebbnek tekinthető, több évtizedes magyar pénzügyfilatéliai gyűjteményem e részéből még most is tucatszámra hiányoznak olyan helyi illetékbélyegek, amelyek jelentős részét más, szintén jelentős gyűjteményekből sem ismerjük. Ezeket talán le sem gyártották, nem használták vagy mind megsemmisültek. Továbbá, bár a helyi kibocsátásokat belügyminiszteri engedélyhez kötötték, létrejöttükben több esetben filatéliai indíték is érzékelhető (pl. Sarkad, Szentes).

Fenti bizonytalanságok miatt minden korban voltak filatelisták, akik a helyi illetékbélyegeket gyűjtésre sem érdemes, jelentéktelen kiadásoknak

tekintették. Nincs igazuk. Cáfolatul álljon itt közülük egyetlenként a híres 5.000 koronás postabélyeg, a „Fordított Madonna” helyi kiadású párja. Vajon ki nem látná szívesen a gyűjteményében?

+2. A FORDÍTOTT KÖZÉPRÉSZŰ PÉCSI BÉLYEG 1908

Pécs városi bélyegének elkészítésével az Állami Nyomdát bízták meg. A különböző színekkel két menetben nyomott bélyeg kék középrésze a 40 bélyeget tartalmazó egyik ívre fordítva nyomták, ahogy ez 15 évvel később egy alkalommal a forgalmi postabélyegeknél is előfordult. A fennmaradt példányok közüli egyetlen ismert helyen levő darab pécsi városi okiraton található.

42. ábra. Az iratról ismert példány

PF: RR, MK: RRR

A kevesek által művelt gyűjtési területen fokozott látencia figyelembe vételével becsült fennmaradás: 5 példány.

Végül az árakról: senkit ne tévesszen meg a keresettséget híven tükröző katalógusok nagyságrendekkel alacsonyabb árai a pénzügyi bélyegeknél. Esetükben ezek természetszerűen messze alatta maradtak a hasonló ritkasági fokú, de sokkal keresettebb postabélyegekhez képest. A FIP szintű kiállíthatóság megteremtése óta a trendek azonban azt jelzik, hogy a világ változóban van, és hosszú távon rendkívül jó befektetés lehet ezek megszerzésébe időben invesztálni.

IRODALOMJEGYZÉK ÉS A RÖVIDÍTÉSEK FELOLDÁSA

1. Kaptay = Kaptay Antal, Magyar okmánybélyegek katalógusa, MABÉOSZ, 1966. Budapest, az illetéktelen lektori beavatkozásokat kiszűrő, 2020.évi digitális változata. Elérhető az „*Okmánybélyeg baráti kör*” zárt facebook csoport fájljai között.
2. Fl: = Dr. Folderer István: Magyar okmánybélyegek katalógusa, Confide Global, 1991 Zürich.
3. PF = Szücs Károly: Pénzügyi filatélia – kézikönyv és bélyegkatalógus, szerzői kiadás 2017. Budapest, rendszeresen bővített és javított, v5.25 (2020.08.20) digitális verzió.
4. MK = A magyar bélyegek katalógusa 2018/II. Philatelia Hungarica Kft. 2018. Budapest.

Egy ilyen cikkhez természetszerűen többnyire nincs mód kizárólag szerzői tulajdonban levő darabokat bemutatni. Köszönettel tartozom Bándi Attila, Ralph Ebner, néhai Farkas Zoltán és Hodobay Andor egyes ritkaságok képének közlésre való átengedéséhez.

AZ 1945-ÖS KISEGÍTŐ BÉLYEGEK ÉRDEKESSÉGEI

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

I. A FORDÍTOTT FELÜLNYOMÁSÚ 10 FILL./4 FILL. HUNYADI JÁNOS BÉLYEGEK FELHASZNÁLÁSA

Aki ezen a téren újdonságot akar mutatni, annak nagyon össze kell szednie magát. Sok minden jelent már meg az utóbbi 75 évben, de azért megpróbálom folytatni tallózásunkat a háború után.

Azon időkben minden kisebb-nagyobb vállalatnál „postafelelősök“ voltak, akik a ki- és beérkező levelezést kezelték. Ezek munkája többek között az volt, hogy a kimenő levelezést felbélyegezve postakész állapotba hozzák, amit aztán egy küldönc elvitt az illetékes hivatalhoz, ahol ezeket, amennyiben nem ajánlottak voltak, csak le kellett adni. Működő postaláda-begyűjtés akkor még nem volt!

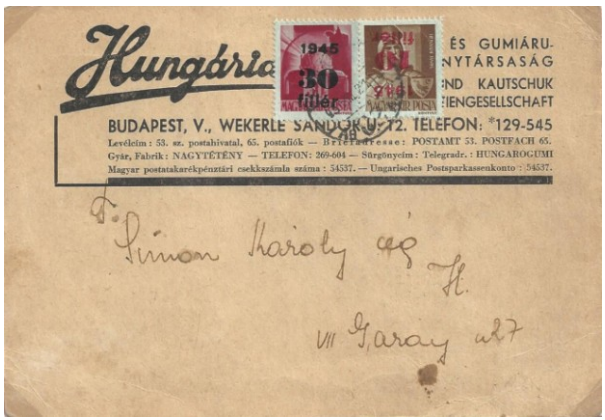
E tevékenységhez persze bélyegkészlet is kellett, amelyet a tarifák ismeretében előre betároltak. Így jártak el például a 40 filléres nyomtatvány-tarifához szükséges bélyegekkel is a Hungária Guttapercha és Gumiárugyár V. kerületi irodájában, ahol 1945 aug. 18-án egy nagyobb mennyiségű nyomtatvány került ezzel a tarifával szétküldésre az üzletfelekhez. A bélyegeket ívszámra szerezték be a postahivatalból, 40 filléres bélyeg hiányában 30 és 10 filléres névértékben. Azt a tényt, hogy a 4 filléres bélyegen a felülnyomás az új értéke „a feje tetején állt“, „muris“-nak találta az iroda személyzete, de gondolván, ha a posta kiadta ezt kézbe, akkor minden rendben van. Az 53-as postán is más gondjuk volt, mint silabizálni, hogy hogyan is állnak a felülnyomások az újmódi bélyegeken és amikor a Hungária cég már egyébként is ismert küldönce behozta a paksamétát, gyorsan lebélyegezték a küldeményeket, hiszen az ünnepi hétvége /aug. 20!/ várt az alkalmazottakra.

1. ábra: 1945. augusztus 18-án (pénteken) az 53-as postán feladott nyomtatvány fordított felülnyomású 10 filléres bélyeggel.

De sajnos a cégnél nem lettek aznap készen a címzésekkel, hanem azt hétfőn, augusztus 21-én tovább folytatták. Valószínűleg a gumigyár küldöncének aznap valami elintéznivalója lehetett a környéken, emiatt az aznapi postát nem a megszokott 53-as hivatalba vitte (ahol egyébként a postafiókjuk is volt), hanem a 62-es hivatalba. Hétfőn mindig sok munka volt, így hát ott sem

figyeltek a fordított felülnyomású bélyegekre. És ha igen, akkor mi lett volna? Semmi! A hivatalbeli emberek mással voltak akkoriban elfoglalva, mint egy fordított felülnyomással!

2. ábra: 1945. augusztus 21-én (hétfőn) a 62-es postán feladott nyomtatvány fordított felülnyomású 10 filléres bélyeggel.

A fordított felülnyomásos bélyegek a szükségletből eredő felhasználása nagyon ritka. Még egy-két levél létezhet ilyen dátumokkal, tudomásunk szerint mindegyik nyomtatvány a Hungária-ból, azonos dátumokkal.

II. A PÉCEL-I POSTAHIVATAL GONDJAI A 80 FILLÉRES FÁZISNYOMATTAL

Az 1945-ös felülnyomott bélyegek minőségi ellenőrzése a körülményekhez képest nagyon gondos volt. Nem sok selejt került ki a nyomdából. Elcsúszott felülnyomatok természetesen igen, de ezek akkoriban nem számítottak hibának.

Más volt a helyzet, ha a felülnyomás lemaradt és csak az alapnyomás volt látható a bélyegen. A bélyegek felülnyomása ugyanis 2 menetben történt. Először a kék vagy sárga alapnyomat került a bélyegekre, a második menetben pedig a fekete vagy piros felülnyomat. Az ominózus bélyegünknél az történhetett, hogy az alapnyomattal ellátott bélyegek felülnyomásakor két ív összeragadhatott és így került be a gépbe. Ezáltal maradhatott le a piros 1 pengős felülnyomás arról az ívről is, amely a péceli bélyegszállítmányban is meghúzódott 1945 közepén.

De mire ezt észrevették, az átvételi elismervény már ki lett töltve és úton volt vissza Budapest felé. Ott ült a postamester és bosszankodott, mert csak egy teljes ív kék alapnyomatú 80 filléres bélyeget kapott, de az 1 P-s felülnyomások hiányoztak róluk. Viszont hivatalát az ív árával a 80 pengő helyett 100 pengővel terhelték meg, mintha rajta lett volna az új érték. (Szidta is a trehány pesti uraságokat a pontatlan munkáért, de a kár már meg volt. Nem nagy, de kár.)

A károsszeg azonban nem volt olyan magas, hogy megérte volna a hosszas levelezést a jóváírás miatt a felettes szervvel. Így elhatározta, hogy a felülnyomást saját kezűleg fogja a bélyegekre rajzolni, így azokat 1 pengős bélyeggé alakítva át.

Amikor bejött Pécelen egy községi alkalmazott egy Budapestre szóló levelet feladni, elsütött rá egy ilyen „felül-irt“ bélyeget, mert a hivatalos leveleket nem nagyon nézték meg alaposan.

A tarifa akkoriban, 1945 augusztusában, a 2. súlycsoportban 4 pengő volt. Így az 5 db 60 filléres Kisegítő Rákóczi bélyegek mellé odakerült a kézírásos „1 P“ is, megteremtve egy akkori érdekességet.

3. ábra: 1945. augusztus 27-én Pécelen feladott 2. súlyfokozatú levél Budapestre, a felülnyomat hiányos 80 filléres bélyeg „1 P” átírásával.

4. ábra: a „normál” alapbélyeg (bal oldal), a felülnyomat hiányos bélyeg (középen) és a péceli „provizórium” a tintaceruzás „1 P”-vel (jobbra).

Tudom Kedves Olvasó, nem egetverő ritkaság, de az ilyen szemet gyönyörködtető „felfedezések“ teszik széppé egy filatelista életét. És a tudat, hogy a péceli postamester is jól aludt aznap.

III. AZ ELSŐ KISEGÍTŐ KIADÁS 10 PENGŐS BÉLYEGÉNEK A SORSA

Ha jól megfigyeljük a háború utáni első bélyegkiadás, a Felszabadulás sor alapbélyegeit, a következő tényeket észlelhetjük: a két alapszínnel (kék és sárga) készült 13 alapbélyeg az akkor forgalomban volt Hadvezérek sor bélyegeinek felülnyomásával készültek. E bélyegeknél a Hadvezérek mellett olyanok is szerepelnek, mint pl. Szent Koronát ábrázoló 20, 50, 80 fill. és 1 P. bélyegek, vagy a Patrona Hungariae-t bemutató 18 és 24 fill. bélyegek. Tehát 6 db olyan bélyeg, amelyek az új ideológia szerint nem voltak elfogadhatóak, mégis kiadták azokat.

Vajon miért? Nos, gondolom azért, mert más bélyeg nem volt.

Nem volt kisebb a probléma az egy hónappal később megjelent Kisegítő I. /IV./ sornál sem. Ott még szentek is voltak az alapbélyegeken: Szent Margit (kétszer!), Szent Erzsébet és (horribile dictu!) Szent László király. Míg az asszonyokat ábrázoló („bárisnya”) bélyegeket, az ártatlanságot jelképező liliommal a kézben valahogy még csak argumentálni lehetett, de a 10 P. felülnyomatú narancs-piros színű bélyegen látható Szent László király fején egy korona ékeskedett, és kisebb formátumban a bélyeg bal sarkán lovagolva, a koronája körül még egy fehér aura is kivehető volt, amely szent mivoltára utalt. Ez aztán túl sok volt már a bélyegkiadást felügyelő szovjet „tanácsadónak“ (akkori szleng szerint: „tadó“) és megtiltotta a közel 1.500.000 példányban kinyomtatott bélyegek forgalomba hozását.

Ez a tény abból is kiderül, hogy míg a Monográfia V. kötetében vagy 80 oldalon rendkívüli alapossággal e kiadás összes technikai részletére kitérnek, addig a 10 P. bélyegről így írnak (Mon.V. 40-41. oldal):

„A sorozat bélyegeit a 10 P /2 f. H. címlet kivételével a postahivatalok, értékcikkárusok valamint a posta 1945. augusztus 1-én megnyitott bélyegér-

tékesítő irodája árusította. A 190.476 /A/ 4. sz rendelet szerint (P.R.T. 1945. 12. sz.) a bélyegértékesítő iroda a 10 P /2 f. H címletet „egyelőre" nem árusította. A készletek tekintélyes részét e pénz elértéktelenedése folytán a közönség felvásárolta, s így kerültek később kereskedelmi forgalomba."

Majd később, a 118. oldalon a „Bérmentesítés" cím alatt ezt írják: „*Már most megjegyezhetjük azonban, hogy a 10 P/ 2 f. címletet a posta nem árusította. S így bérmentesítésre aligha használhatták fel a gyűjtök, vagy a közönség. Valódi futott levél a címlettel bérmentesítve nem ismert. A gyűjtői forgalomban levő bélyegzett példányokat utólag látták el szívességi bélyegzéssel.*"

Azt, hogy miért nem árusították, arról bölcsen hallgat a fáma. De mint tudjuk, a Monográfia 1966-ban jelent meg, amikor az igazság nagyon relatív volt. De ezt nem vetem szemükre akkori szerzőtársaimnak, akkor ilyen idők voltak.

Az 1986-ban megjelent Kézikönyv azt írja. „*A bélyeget - néhány napig- a Bélyegértékesítő Iroda árusította, majd árusítása megszűnt. ...Levélen való futtatása elvileg lehetséges, az első napokban megvásárolt bélyegek felhasználásával.*"

Azonban levélre továbbiakban is szigorúan tilos volt felhasználni.

A gyűjtök és kereskedők száma akkoriban nem egy óriási szám volt. Összehasonlíthatatlan volt a levelek számához képest, ha megengedték volna a felhasználást. Így azonban sikerült a bélyeget a lakosság elől „elbujtatni".

Ennyit - a ma már pontosan nem rekonstruálható – akkori helyzetről.

5. ábra. A tárgyalt bélyeg egyenes és fordított felülnyomattal.

Mivel ezeket a fordított felülnyomatú bélyegeket ma már nagy előszeretettel hamisítják is, emiatt azokról célszerű szakvéleményt beszerezni.

6. ábra. MBSZ tanúsítvány a fordított felülnyomatú bélyeg valódiságáról.

Bacsó Ferenc miniszteri tanácsos úr egy szerény, de nagy tudású filatelistája volt azon időknek. Míg a bélyeggyűjtők 99%-a postatiszta sorozatok harácsolásával volt elfoglalva (bizony, én is!), ő rájött az alkalmi bélyegek levélen való felhasználásának ritkaságára. Jóformán csak az ő kezétől ismerünk például Béke-sort levélen. Így történt, hogy az első, rövid alkalomkor kapható 10 pengős bélyeget megvette, de nem tette be az albumja féltett kincsei közé, hanem volt szíve a bélyeget „felhasználni". De nem csak hogy fel-

használta azokat, hanem ügyelt arra is, hogy a levelek portóhelyesen legyenek bérmentesítve!

Hadd mutassam be tehát egyikét az utóbbi 55 évben feltűnt „nem létező“ futott, valódi, portóhelyes 10 pengős levelek közül egyet, helyi ajánlott levélen, a 3.-ik inflációs tarifa szerint 26 Pengővel bérmentesítve. A borítékon ott láthatjuk még az 1945 okt. 6-án megjelent Vértanúk sor 2 /+ 2/P és 4 /+4/P-s értékeit, melyek levélen óriási ritkaságnak számítanak. Néhány boríték teljes sorral létezhet, de egyes értékek, portóhelyes küldeményen csak a Bacsó levelezésből ismeretesek. (legalábbis előttem). A sor névértéke feláras volt (100 + 100 P), egy sor megbontása egy levél miatt az akkori bélyeggyűjtési fogalmak szerint örültségnek számított. Csak nagypénzű emberek engedhették meg maguknak ezt a luxust. Meg a nagy tudásúak.

7. ábra. 1945 X. 17-én feladott helyi ajánlott levél a Budapest 28-as postahivatalban feladva, 26 Pengős helyes bérmentesítéssel, közte az érvénytelen 10 Pengőssel és a nagyon ritka 2 db Vértanúk bélyeggel.

A 28-as postahivatal a lakása közelében volt, ahol a tanácsos urat jól ismerték és ahol a 10 Pengős letiltott bélyeggel ellátott levelet elfogadták. Ki mert volna akkoriban egy Igazságügyi Minisztériumi alkalmazottnak egy ilyen bagatell kérést nem elfogadni? Az vesse rá az első követ, ...

A levél hátoldalán másnapi érkezési bélyegző a 2-es postáról. Annak bizonyítására pedig, hogy ez nem „szívességi” bélyegzés volt, hanem valódi futott levél, bemutatom a levél eredeti feladási vevényét is:

8. ábra. A levél eredeti feladóvevénye

Mi történt a sok bélyeggel, melyet az akkor még nem határtalan filatéliai piac nem tudott felvenni? Emlékezzünk: a Monográfia 1 millió 480.000-es példányszámot ad meg a bélyegre, míg a Kézikönyv 20 évvel később már csak 162.000 példányról beszél! Tehát a már kinyomtatott és felhasználásra kész bélyegekből 1 millió 300.000 db. körüli mennyiségben 1945 és 1986 között megsemmisítettek!

A Monográfia a megadott kinyomtatott többi bélyeg példányszámánál is megjegyzi: *„Készült mennyiség! A megsemmisítésre megnyugtató adat a 10 pengős kivételével nincs!“*

Egy hasonló őrültséget ismerünk az Any. 2 , Cs. 5-2 és Cs. 10.-2. felülnyomatú bélyegeknél is, ahol hasonló nagyságrendű bélyegirtást látunk.

Mivel ezeket a 10 pengős bélyegeket a Bélyegértékesítő Iroda látszólag egyesével árulta, így nagyobb egységek ebből nem nagyon ismertek. Emiatt nagyon megörültem annak, amikor 1990-ben sikerült nagy szerencsével egy teljes ívre szert tennem, melyet a teljesség kedvéért az alábbiakban mutatok be. Azóta sem láttam még egyet, így gondolom nem lehet túl sok.

9. ábra. A 10 pengő felülnyomatú bélyeg teljes íve

Ezzel be is zárhatnánk a 10 pengős témát, ha nem találtam volna még két olyan boríték-előrészt, melyek olyan egyedi darabok, hogy ezzel elértük az inflációs kiadások „Csimborasszóját". Az első darab vagy 50 éve szunnyadt egy nagy gyűjteményben, a másik darabot 2019 őszén árverezték Budapesten a piacvezető árverező háznál, s ráadásul olcsón meg is kaphattam. Mind a két darabon megtalálható a 10 pengős bélyeg, tehát ezeket itt kell bemutatnom:

10. ábra. Helyi ajánlott levél Kiskunhalasról 540-es ajánlási ragjegyszámmal

11. ábra. Helyi ajánlott levél Kiskunhalasról 541-es ajánlási ragjegyszámmal

Mi történt? A legnagyobb inflációs szakemberrel, egymástól teljesen függetlenül a következő megoldásra jutottunk: Az Atheneum nyomda alkalmazottja, egy a bélyegekben érdekelt, de akkoriban még, mint nagyobb gyűjtőként nem ismert valaki volt (név szerint Imre István) és összeszedett a nyomdai selejtből megsemmisítésre ítélt darabokból néhányat. Hónapokig rejtegette kincseit, és amikor hazaengedték Kiskunhalasra egy pár napra, akkor magával vitte azokat. A postamester jó barátja lévén, emiatt szemet hunyt a tarka-barka bélyegek láttán, melyet pesti barátja látszólag össze-vissza ragasztott a borítékokra. Ő is tudhatta, hogy csak a futott levélen lévő darabok az „igaziak".Biztos mondogatta a feladásnál, hogy az csak mindenféle „hulladék, kacat", de a névértékért felhasználható bélyegek voltak.

1946. január 15-én már a 6. inflációs tarifa volt érvényben, amely szerint egy helyi ajánlott levél díja 1600 pengő lett volna. Viszont az 540-es számú ajánlott levélen, ha a „türelmi időt" veszszük figyelembe egy nappal a a tarifa emelés után, akkor minimum 320 pengő kellett volna az előző 5-dik inflációs tarifa szerint. Ezen a levélen azonban csak 312 pengő van, tehát 8 pengő hiányzik.

A másik levélen, amely az 541-es ragjegyet viseli, viszont a 320 pengő helyett 353,30 pengő van, tehát az előző levélen hiányzó 8 pengőt jóval felülmúlta. Így a postát „nem érte kár", mondhatta a feladó.

Nézzük meg, milyen egyedülálló különlegességek vannak a borítékokon!

1. Az elsőn mindjárt szembetűnik egy 10 pengős bélyeg, fordított felülnyomással. A 10 pengős bélyeget semmiféle küldeményen nem volt szabad felhasználni. Ráadásul még fordított felülnyomattal, szerintem csak ez a darab létezik!
2. A levélen még egy 10 pengős bélyeget láthatunk, festékhiányos felülnyomattal.
3. A levél jobb sarkában egy négyes blokk 3 pengős következik, melynél a bal felső bélyegen az alapbélyeg megsérülését figyelhetjük meg, amire aztán a hiánytalan felülnyomás került. Ez az alapbélyeg sérülés azonban más 3 pengősön is megtalálható.
4. A második levélen a 3 pengős bélyeg fordított felülnyomattal szerepel. Ez is levélen eddig nem volt ismeretes.
5. Egy előző cikkemben már részletesen elemzett Hadvezérek 30 filléres vágott bélyeg egy további példánya levélen.
6. Egy egyedülálló 10 pengős pár: a baloldali bélyegen ezúttal egy 10 pengős bélyeg mutat alapbélyeg sérülést, de hiánytalan felülnyomatot, egy párban egy sértetlen bélyeggel. Levélen még egy ilyen nincs.

Annál inkább örülök, hogy a Kedves Olvasónak ezeket bemutathatom. Ne nézzük le ezeket, hogy „modern". Hozzá tartozik a 75 év előtti postatörténetünkhöz, annak szerves része. És kezet a szívre, melyik 75 éves emberre mondanánk, hogy „túl fiatal"?

HÍREK

IN MEMORIAM KOSTYÁL FERENC

Kostyál Ferenc**,** a Mafitt tagja, csak alig pár hónappal ezelőtt határozta el, hogy az 1944-45-ös Nyíregyházi kiadást tartalmazó gyűjteményének egy nagy ritkaságokat tartalmazó, 12-lapos részét a Bélyegmúzeumnak adományozza. Súlyossá vált betegsége sajnos meghiúsította, hogy ezt személyesen adhassa át, akaratának örökösei tettek eleget.

Az adományozó arcképének a Donátorok Falán való elhelyezésére 2020. június 17-én délelőtt 10 órakor került sor. Kostyál Ferenc filatéliai munkásságát ez alkalommal a Mafitt elnöke méltatta. Utána Glatz István az adományozott gyűjtemény legfőbb értékeiről tartott vetített képes, szakszerű előadást, melynek képanyaga a MABÉOSZ honlapján megtekinthető.

Dr. Homonnay Géza és Kostyál Ferenc fiai édesapjuk Bélyegmúzeumban elhelyezett portréja előtt.

Szakíróként a Nagymánya bélyegek ismert példányairól szóló, a Philatelica 2013/1 számában közölt írást köszönhetjük neki. Azzal a határokon átívelő filatéliai kapcsolatainkra jellemző képpel búcsúzunk tőle, amelyet ott kiállított gyűjteményéről szóló beszélgetés során egy jó szemű, számunkra ismeretlen fotós kapott el Kínában, ahol kedves barátunk a számára nagy örömet jelentő, harmadik FIP aranyérmét nyerte.

China 2019 World Stamp Show 2019.06.27 Kostyál Ferenc, Szücs Károly és Eli Weber, az izraeli filatéliai szövetség elnöke

A múzeumi megemlékezés délutánján a magyar bélyeggyűjtők nevében ravatalán a Mafitt és a MABÉOSZ közös koszorút helyezett el.

KÖZLEMÉNY

Az Elnökség úgy döntött, hogy Mafitt közgyűlését a koronavírus járvány miatti vis-majorra tekintettel 2020-ban nem hívja össze. Részletek honlapunk híreiben.

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

2015

XXXI. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.